

Maitreyi

de Mircea Eliade

Introducere În perioada interbelică formulele romanești se diversifică, literatura română cunoscând o varietate de tipuri de roman, de la cel tradițional până la formulele epice noi precum romanul psihologic sau cel al experienței – proză ce lasă o puternică impresie de viață autentică. Literatura experienței valorifică trăirea cât mai intensă de către personaje a unor experiențe definitive, lasând impresia de autentic, de tangibil prin valorificarea artistică unor elemente care tin de realitate (elemente autobiografice, pagini de jurnal, scrisori, biografii reale).

Apărut în 1933, *Maitreyi*, de Mircea Eliade este un roman modern, al experienței și al autenticității, un roman al subiectivității deoarece în acest tip de proză predomină punerea în valoare a trăirilor interioare intense ale personajelor, confruntările, experiențele care definesc natura umană. Astfel, intensele trăiri la nivel spiritual sunt „traduse” prin trecerea unor evenimente exterioare în planul profund, interior, definitiv al personajelor, căci conform mărturisirii autorului „*Orice se întâmplă în viață, poate constitui un roman...*” (*Șantier*).

Geneza În cazul romanului „*Maitreyi*”, principala sursă de inspirație o reprezintă povestea de dragoste trăită de autor alături de fiica profesorului Dasgupta, gazda lui din India, unde Eliade petrece mai multi ani dedicându-se studiilor de orientalistă la Universitatea din Calcutta. Notele din jurnalul acestei perioade vor sta la baza romanului, transformând astfel o experiență în ficțiune, modificând doar numele și ocupațiile unor personaje, ca și finalul întâmplării, așa cum mărturisea Eliade în „*Memorii*”. Asadar, lui Allan, personajul narator al romanului și alter-ego al scriitorului, acesta îi transferă o parte din propria experiență biografică.

Tema este reprezentată de incompatibilitatea, atât la nivel afectiv, emoțional, cât și de mentalitate civilizată și religioasă între lumea orientală și occidentală, nepotrivire ilustrată într-o tragică poveste de dragoste ai cărei protagoniști sunt Allan și Maitreyi

Titlul plasează în centrul atenției figura bengalezei Maitreyi, probabil, cel mai exotic personaj feminin din literatura română, simbolizând în formula eponimă misterul feminității și al sacrificiului din iubire.

Perspectiva narativă Romanul se infatisează sub forma conventională a unui **jurnal intim**: „Am sovăit atât în fața acestui caiet...”, caietul fiind, de fapt, forma pe care o capătă opera. Naratiunea *homodiegetică* (narator-personaj) este la persoana I, fiind realizată din perspectiva subiectivă a personajului narator - noutatea construcției discursului narativ constând în dubla perspectivă temporală asupra evenimentelor: contemporană și ulterioară (timpul trăirii poveștii de iubire și cel al rememorării ei).

Structura Din punct de vedere structural este obligatoriu de observat multiplicarea perspectivei care conduce la existența a **trei niveluri ale scriiturii**: primul nivel cuprinde însemnările zilnice ale lui Allan surprinzând, cu fidelitate, percepția sa în momentul desfășurării evenimentelor. Cel de-al doilea nivel este cel al notațiilor ulterioare, producerii faptelor și întâmplărilor sub forma comentariilor adăugate în paranteze care au scopul de a explica și a clarifica trăirile notate în jurnal – acestea aparținându-i naratorului care nu știe finalul evenimentelor

Ultimul nivel este cel al confesiunii personajului narator care, în timp ce va scrie romanul, construit ca o rescriere a jurnalului lui Allan, va re-trăi lucid povestea de iubire cu Maitreyi, analizându-i sensul profund.

Pe măsură ce scrie romanul viziunea lui Allan asupra întâmplărilor trecute se modifică; neconcordanța dintre istoria propriu-zisă, relatată în jurnal (pe care naratorul îl consultă permanent) și rememorarea acesteia în romanul pe care îl scrie, relativizează evenimentele. Se conturează, asadar, cele trei ipostaze ale iubirii ce presupun voci narative diferite: iubirea trăită cu pasiune, iubirea asumată și iubirea comentată al cărei sens încearcă să-l patrundă peste timp protagonistul.

Compoziție Romanul este alcătuit din 15 capitole fără titluri, acțiunea fiind plasată în Calcutta la începutul secolului al XX-lea, locul unde se întâlnesc mai multe comunități, reprezentând civilizații diferite: cea indiană, foarte conservatoare, cea albă, preponderent engleză și eurasiatică, disprețuitori față de indieni,

imitand stilul de viata englez. Asadar, actiunea se desfasoara intr-un spatiu exotic, pe care, paradoxal, autorul nu insista descrierea acestuia fiind minimala.

Relația incipit-final Incipitul romanului, brusc (ex abrupto) surprinde prin tonalitatea confesiunii in care personajul narator evoca ambiguitatea ce insoteste prezenta initiala a Maitreyiei in existenta sa. Incipitul se constituie si intr-una **dintre primele secvente narative semnificative**, evocand prima intalnire, accidentala, a personajelor, atunci cand Allan o zarise pe Maitreyi in masina tatalui sau. Apare aici primul portret al fetei ce socheaza prin frumusetea stranie, comparabila mai curand cu cea a unei zeite, culoarea „galben-intunecat” a pielii fetei il fascineaza, sugerând o posibilă poveste de iubire.

Tot in incipit se reliefeaza si eu element de noutate a constructiei discursului narativ care pune in evidenta dubla perspectiva temporala, distantarea dintre atunci (istoria propriu-zisa) si acum (momentul rememorarii), romanul pe care Allan il scrie relativizand evenimentele si conferindu-le un caracter subiectiv - din aceasta perspectiva, romanul **Maitreyi** poate fi considerat si „romanul scrierii unui roman”.

Finalul, construit parca intr-o antiteza subtila cu incipitul, reia aceiasi imagine a personajului narator, ce, de data aceasta, aflat la o masă în restaurant, converseaza cu nepotul doamnei Sen despre evenimentele care au urmat despartirii lor (tehnica rezumativa).

Finalul deschis al romanului ce surprinde frământările lui Allan intretine misterul frumoasei Maitreyi ce va ramane pentru rationalul european o enigma, lasand si pentru cititor neexplicata pana la capat drama acestei iubiri: „*Si daca n-ar fi decat o pacaleala a dragostei mele? De ce sa cred? De unde sa stiu eu? As vrea sa privesc ochii Maitreyiei...*”.

Subiect Conflictul romanului se construiește, asadar, pe opozitia dintre cele doua lumi: cea europeana si cea asiatica, redand distanta dintre libertatea dragostei si constrangerile traditiei, caci iubind-o pe Maitreyi, Allan descopera lumea tainica a Indiei, cat si forta iubirii adevarate. (subiect prezentat pe scurt...)

Particularități de construcție a unui personaj

Adolescenta bengaleza, poeta precoce, preocupata de filozofie si apreciata in cercurile intelectuale pentru ca tine conferinte despre esenta frumosului, **copil si femeie** in acelasi timp, Maitreyi reprezinta pentru tanarul englez un mister nepuizabil. Tanara, crescuta intr-o cultura a simturilor, a cosmicului, a naturalului si a iubirii traite pana la cel mai intens nivel spiritual, Maitreyi ilustreaza, ca personaj, vechiul conflict interior de tip clasic dintre iubire si datoria fata de familie.

Exista in roman o serie succesiva de portrete realizate prin caracterizare directa din perspectiva personajului narator care ii surprind, prin tehnica acumularii detaliilor, vestimentatia, chipul, gesturile, ori amanunte fizice in incercarea de a surprinde miracolul acestei tinere indiene. Astfel, etapele evolutiei cuplului se dezvaluie din perspectiva acestor portrete, caci, daca la inceput nu i se pare frumoasa, „*cu ochii ei prea mari si prea negri*”, treptat, atras de taina fetei, eroul invata sa-i descopere frumusetea. Momentul vizitei la o cina in casa familiei Sen, ofera o alta perspectiva a fetei: „*Maitreyi mi s-a parut atunci mult mai frumoasa.*”

Cand se imbolnaveste de malarie, iar Maitreyi vine sa-l viziteze la spital impreuna cu tatal ei, Allan se simte tulburat de prezenta fetei, desi nu-si explica motivul acestei reactii. Dupa ce se muta in casa lui Narendra Sen, Allan va deveni treptat fascinat, atat de viata bengalezilor, dar si de complexitatea sufletului Maitreyiei care ii marturiseste cu o candoare proprie sufletului indian, iubirile anterioare: a fost mai intai indragostita de un pom cu 7 frunze, apoi a iubit ani in sir un tanar care i-a daruit o coroana de flori intr-un templu, pentru ca, in cele din urma, sa se lege cu juramant de Tagore, mentorul si modelul ei spiritual.

La inceput, fata il admira pe tanarul englez si crede ca il iubeste ca pe un frate, dar, fara sa stie ce e dragoastea, se joaca in mod inconstient si la un moment dat realizeaza ca pentru ei nu mai exista cale de intoarcere. Iubind cu pasiune, Maitreyi este capabilă de de dăruire totală, în ciuda oricăror interdicții impuse de familie sau de tradiție.

Ca sa oficializeze legatura lor, tânăra indianca imagineaza o logodna mistica in fata apei, a padurii si a cerului, transferand astfel legatura din profan in sacru, eliberandu-i pe indragostiti de obsesia pacatului: „*Ma leg de tine, pamantule, ca eu voi fi a lui Allan si a nimamui altuia.*” – creând prin ritual și limbajul solemn iluzia absolutului- **logodna mistică fiind si ea o scena –cheie în surprinderea trasăturilor eroinei/ relatiei**